

Voldemārs Lauciņš *The Right Man in the Right Place: the Role of Kārlis Irbe (1861–1934) in the Birth and Development of the Evangelical Lutheran Church of Latvia, 1916–1928*. Helsinki: University of Helsinki, 2015. 330 pp.

Voldemārs Lauciņš väitteli elokuussa 2015 tohtoriksi Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Väitöskirjan aiheena oli maailmansotien välisen Latvian yksi merkittävimmistä kirkonmiehistä, Kārlis Irbe. Piispa Irbe valittiin Latvian evankelisluterilaisen kirkon johtajaksi vuonna 1922, ja hän vaikutti keskeisesti sekä teologiseen linjanvetoon että kirkon käytännön toiminnan kehittämiseen vuoteen 1931 asti, jolloin hän luopui johtotehtävästään.

Teoksessaan Lauciņš kuvaa Irben elämäntyön ja uran loppupuolta kronologisesti jakaen sen neljään päävaiheeseen, seuraten kohdehenkilönsä uran kehitystä. Varhaiset työvuodet esitellään vain lyhyenä taustoituksena, koska tutkimus on varsinaisesti rajattu koskemaan Irben toimintaa itsenäisen Latvian kirkollisena vaikuttajana. Välittömänä esivaiheena analyysiin on kuitenkin sisällytetty Irben työ Venäjällä oleskelleiden latvialaisten parissa vuosina 1916–1920. Rakenteensa puolesta tutkimus on toimiva ja asioiden käsittely on johdonmukaista: Lauciņš pitäytyy hyvin siinä tutkimusnäkökulmassa ja rajauksessa, jonka hän on valinnut, ja onnistuu välttämään tarpeettomia sivupolkuja ja toistoa.

Tutkimuksen lähdeaineisto on laaja ja edustava. Voidaan sanoa, että aiheen kannalta kaikki relevantit aineistot on käyty läpi. Toinen maailmansota aiheutti tuhoja Latvian kirkollisille arkistoille, minkä takia myös tämän tutkimuksen aineistossa on tiettyjä aukkoja. Tutkijan viaksi niitä ei tietenkään voida laskea. Lauciņšin lähteiden käyttö on siltä osin aivan kunnossa, että hän on pyrkinyt systemaattisesti hyödyntämään kaikkea läpi käymäänsä aineistoa. Lauciņš myös selvästi tuntee varsin perusteellisesti aihepiiriin liittyvän aikaisemman tutkimuksen ja on kohtalaisessa määrin suhteuttanut omia tuloksiaan aikaisempien tutkijoiden vastaaviin. Toisaalta hän olisi vielä enemmän voinut nostaa esiin, mitä uutta ja innovatiivista väitöskirja tarjoaa.

Tekijä on huolellisesti kuvannut keskeisten lähteiden sisältöä ja käyttänyt tekstissä runsaasti sitaatteja esimerkiksi Irben kirjoituksista ja puhekonsepteista. Hyvänä puolena tällaisessa ratkaisussa on, että se tekee tekstistä havainnollisen ja eksplisiittisen, mutta toisaalta teksti on paikoitellen turhankin referoivaa ja tapahtumia ja kannanottoja kuvailevaa. Onneksi Lauciņš on kuitenkin pyrkinyt myös selittämään tapahtumien kulkua ja Irben toimintaa. Selityksissään Lauciņš viittaa Irben teologisten käsitysten keskeisiin

elementteihin, jotka loivat perustan Irben kannanotoille ja ratkaisuille eri tilanteissa koko tämän uran ajan. Väitöskirjassa tehdyt johtopäätökset ovat uskottavia, ja työn niissä osissa, joissa analyysi ja synteesi ovat keskiössä, olennaiset asiat on varsin hyvin erotettu vähemmän olennaisista.

Teoreettisten ja menetelmällisten lähtökohtiensa puolesta Lauciņšin tutkimus on hyvin perinteinen. Tekijä ei varsinaisesti avaa metodejaan lukijalle, mutta tekstistä käy ilmi, että johdannossa mainitulla "historiallisella (geneerisellä) menetelmällä" Lauciņš tarkoittaa historiallisen lähdekritiikin perusasioita. Niiden soveltamisessa hän on onnistunut kohtalaisesti, joskin ajoittain hän on melko suoraan ja asiaa problematisoimatta hyväksynyt Irben itsensä esittämät perustelut toiminnalle jossain tilanteessa. Tekstistä paistaa läpi Lauciņšin myötämielinen suhtautuminen tutkimuksensa kohdehenkilöön, mikä ehkä selittää paikka paikoin tapahtuneen lähdekriittisen horjahtelun. Väitöskirjan otsikkoon Lauciņš on kiteyttänyt keskeisen tulkintansa Irbestä "oikeana henkilönä oikeassa paikassa", mitä voidaan pitää varsin subjektiivisena kannanottona, kun kyse on akateemisesta opinnäytteestä tai tieteellisestä tutkimuksesta ylipäätään.

Kyseessä on henkilöhistoriallinen tutkimus, mutta biografisen tutkimuksen teoreettis-menetelmällistä kirjallisuutta ei ole hyödynnetty analyysissa. Koska lähdeaineisto koostuu paljolti Irben kirjoituksista eri julkaisukanavien kautta (ammattikunnalle suunnatuissa teologisissa julkaisuissa ja laajalle yleisölle tarkoitetuissa populaarijulkaisuissa) ja hänen esiintymisdokumenteistaan (kuten puhekonsepteista tai pöytäkirjoitteista) erilaisissa tilaisuuksissa, hyödynnettävissä olisi ollut muitakin näkökulmia. Tutkimuksen analyyttistä pohjaa ja johtopäätöksiä olisivat vahvistaneet ja monipuolistaneet esimerkiksi kriittisen diskurssianalyysin, retoriikan, narratiivien, propagandan ja suostuttelun tutkimisen keinot. Vaikka ei voida edellyttää, että tekijä olisi systemaattisesti perehtynyt kaikkiin näihin tai muihin vastaaviin teoreettisiin ja metodisiin näkökulmiin, työlle olisi ollut eduksi, jos jotain tai joitakin näistä olisi käytetty edes valikoiduin osin. Kuten on eri tieteenalojen tulosten kautta erittäin vahvasti osoitettu, kommunikaatio on kaiken inhimillisen toiminnan ydintä. Kenen tahansa ihmistieteiden alalla tutkimustyötä tekevän – olipa kyse historioitsijasta tai muun alan edustajasta – on siksi vaikea antaa vakuuttavia selityksiä yksilöiden ja ihmisjoukkojen toiminnalle, ellei kommunikatiivisiin aspekteihin ole kiinnitetty riittävästi huomiota.

Kokonaisuutena ajatellen on kuitenkin todettava, että Lauciņšin tutkimuksella on ansionsa ja sen peruselementit ovat kohtalaisen hyvässä kunnossa. Teos syventää

tietämystä paitsi Kārlis Irbestā henkilönä ja hänen työstään Latvian kirkon parissa, myös Latvian kirkkohistoriasta vuosina 1916–1928 laajemmin. Latvian kirkkohistoriasta ei ole julkaistu englanniksi montaakaan monografiaa, joten työllä on erityistä arvoa juuri kansainvälistä lukijakuntaa silmällä pitäen.